
Національний науково-природничий музей НАН України
Українське теріологічне товариство НАН України
Міністерство екології та природних ресурсів України

Серія: Праці Теріологічної Школи, випуск 7
Proceedings of the Theriological School, volume 7

www.terioshkola.org.ua

ТЕРІОФАУНА СХОДУ УКРАЇНИ

**Праці Теріологічної Школи
Випуск 7**

(за редакцією Ігоря Загороднюка)

Луганськ — 2006

УДК 59(477)

Теріофауна сходу України / За редакцією І. Загороднюка. — Луганськ, 2006. — 352 с.
(Серія: Праці Теріологічної Школи, випуск 7).

Mammal fauna of Eastern Ukraine / Edited by I. Zagorodniuk. Luhansk, 2006, 352 p.
(Series: Proceedings of the Theriological School, volume 7).

Випуск присвячено дослідженням диких ссавців східних теренів Україні, переважно на заповідних територіях та територіях, перспективних для заповідання, а також в регіоні загалом. Основу видання склали друковані та рукописні матеріали, підготовлені відомим українським теріологом Олександром Кондратенко (1975–2004), який протягом 10 років вивчав питання історії досліджень і складу фауни, поширення та екології ссавців. Видання містить 8 нових праць О. Кондратенка. Публікації згруповано у шість розділів: історія досліджень і огляд фауни (9 праць), аналіз складу фауни (9), аналіз угруповань (8), охорона фауни (8), дослідження колег (6), спогади (8), хроніка та інформація (5); разом 55 матеріалів.

Інформація про серію «Праці Теріологічної Школи»

Серія «Праці Теріологічної Школи» є виданням Українського теріологічного товариства НАНУ. Серія започаткована 1998 року і зареєстрована як подовжене видання НАН України. Всі видання серії розміщено в електронному вигляді у форматі PDF в Інтернеті на web-сайті Українського теріологічного товариства — www.terioshkola.org.ua (розділ «бібліотека»).
Головний редактор серії — заступник голови УТТ проф. Ємельянов Ігор Георгійович
Науковий редактор серії та упорядник цього видання — Загороднюк Ігор Володимирович

Редакційна колегія серії «Праці Теріологічної Школи»

Волох Анатолій Михайлович — доктор біологічних наук, Мелітополь
Гайченко Віталій Андрійович — доктор біологічних наук, Київ
Годлевська Олена Вікторівна — спеціаліст біології, Київ
Дикий Ігор Васильович — кандидат біологічних наук, Львів
Дулицький Альфред Ізраїлович — кандидат біологічних наук, Сімферополь
Євстаф'єв Ігор Леонідович — кандидат біологічних наук, Сімферополь
Ємельянов Ігор Георгійович — доктор біологічних наук, член-кореспондент НАНУ, Київ
Загороднюк Ігор Володимирович — кандидат біологічних наук, Луганськ
Крочко Юлій Іванович — доктор біологічних наук, Ужгород
Лобков Володимир Олексійович — кандидат біологічних наук, Одеса
Постава Томаш — доктор біологічних наук, Краків

Над випуском працювали:

упорядник і науковий редактор — І. Загороднюк
коректори — М. Коробченко та О. Приходько

© Національний науково-природничий музей НАН України, 2006
© Українське теріологічне товариство НАН України, 2006
© Ігор Загороднюк, 2006: ідея, впорядкування, редагування, верстка

ISBN 966–02–0692–5 (серія)
ISBN 966–02–3985–8 (Випуск 7)

Видання здійснено за сприяння Національного науково-природничого музею НАН України.
Надруковано коштом друзів, учнів та колег О. Кондратенка.

*пам'яті Олександра Кондратенка
присвячується*

Зміст

Загороднюк І. Історія однієї людини (передмова упорядника) 7

1. Історія досліджень та огляд фауни

- Кондратенко О. Історія досліджень мікротеріофауни регіону Донецько-Донських і Донецько-Приазовських степів 8–17
- Кондратенко А., Боровик Е. Теріологические исследования в заповеднике «Стрельцовская степь» 18–23
- Кондратенко А. В. Теріологические исследования в заповеднике «Провальская степь» 24–28
- Лиманский С., Кондратенко А. Современное состояние териофауны заповедника «Меловая флора» 29–32
- Тимошенко В., Кондратенко А. Исследование фауны млекопитающих в заповеднике «Хомутовская степь» 33–37
- Кондратенко А. Фауна рукокрылых Луганской области 38–41
- Кондратенко А., Колесников М., Соловьева Т. Современное состояние фауны рукокрылых Луганского заповедника 42–48
- Колесников М., Кондратенко О. Історія дослідження хижих ссавців Донецько-Донських і Донецько-Приазовських степів 49–54
- Колесников М., Кондратенко А. Современное состояние популяций редких хищных млекопитающих семейства Mustelidae на юго-востоке Украины 55–62

2. Аналіз складу фауни Донеччини

- Кондратенко А. Курганчикова мышь (*Mus spicilegus*, Mammalia) в восточных регионах Украины 63–66
- Загороднюк І., Кондратенко О. *Sicista severtzovi* та близькі до неї форми гризунів в Україні: цитогенетичний та біогеографічний аналіз 67–74
- Кузнецов В., Кондратенко О. Мікротеріофауна заповідних територій Луганщини за результатами аналізу пелеток хижих птахів 75–76
- Кондратенко А., Кузнецов В., Тимошенко В. Особенности питания ушастой совы (*Asio otus*) в Донецко-Донских и Приазовских степях 77–79
- Кондратенко А., Товпинец Н. Млекопитающие в питании сов Донецко-Донских и Донецко-Приазовских степей 80–83
- Ветров В. В., Кондратенко А. В. Особенности питания филина (*Bubo bubo*) в Луганской области (Восточная Украина) 84–91
- Кондратенко О., Кузнецов В., Золотухина С. Хом'ячок, строкатка та сліпачок (Rodentia, Mammalia) у Донецько-Донських та Донецько-Приазовських степах 92–97
- Кондратенко О., Пилипенко Д., Д'яков В. Особливості розповсюдження крота європейського в долині середньої течії р. Сіверський Донець 98–102
- Теріологічні замітки за авторством О. Кондратенка 103–113

3. Аналіз угруповань теріофауни

<i>Кондратенко А., Фороцук В.</i> Учет мелких млекопитающих и других групп животных ловчими канавками с целью изучения их сообществ	114–116
<i>Кондратенко О., Петрушенко Я., Годлевська О.</i> Результати дослідження фауни кажанів (Chiroptera, Mammalia) долини середньої течії Сіверського Дінця як аспект створення нових об'єктів ПЗФ	117–119
<i>Кондратенко О., Загороднюк І.</i> Мікротеріофауна заповідних ділянок східної України за результатами обліків пастками і канавками	120–135
<i>Наглов В., Кузнецов В., Кондратенко А.</i> О связи этиологической структуры природных очагов лептоспирозов со структурой пойменных сообществ мелких млекопитающих	136–138
<i>Загороднюк І., Кондратенко О.</i> Біотопна диференціація видів як основа підтримання високого рівня видового різноманіття фауни	139–148
<i>Кондратенко О., Загороднюк І.</i> Склад і структура схожості мікротеріофаун заповідних ділянок східної частини України	149–155
<i>Наглов В., Кондратенко А., Кузнецов В.</i> Сообщества мелких млекопитающих в поймах рек Восточной Украины	156–166
<i>Кондратенко О., Загороднюк І.</i> Зональні фауністичні угруповання дрібних ссавців східної України та їх історичні зміни	167–173

4. Питання охорони теріофауни

<i>Загороднюк І., Кондратенко О., Боровик Є.</i> Види комахоїдних — кандидати до Бернських списків. Їжак вухатий (<i>Hemiechinus auritus</i>)	174–176
<i>Кондратенко О., Загороднюк І.</i> Степові гризуни як кандидати до Бернських списків	177–182
<i>Загороднюк І., Кондратенко О.</i> Аловида «бернських» видів гризунів	183–188
<i>Загороднюк І., Кондратенко О.</i> Хохуля в басейні Дінця: стан угідь, фактори згасання і перспективи відновлення популяції	189–201
<i>Годлевская Е., Кондратенко А.</i> Гибель рукокрылых в окнах-ловушках	202–203
<i>Кондратенко О., Загороднюк І., Товтинець М.</i> Нариси про рідкісні види степових ссавців для нового видання Червоної книги України	204–210
<i>Загороднюк І., Кондратенко О.</i> Сучасне поширення і стан популяцій ховрахів (<i>Sperthophilus</i>) на сході України	211–214
<i>Тимошенко В., Кондратенко А.</i> Методы обнаружения редких видов животных и стратегия их охраны в современных условиях	215–216

5. Продовження у працях колег

<i>Загороднюк І.</i> Ссавці східних областей України: склад та історичні зміни фауни	217–259
<i>Атамась Н., Товтинець М.</i> Ссавці в живленні хижих птахів на Луганщині: загальний огляд даних	260–267
<i>Резнік О.</i> Спостереження птахів, що полюють на ссавців, у Луганській області та питання охорони угруповань	268–275
<i>Коробченко М.</i> Природно-вогнищеві інфекції за участю ссавців на Луганщині	276–290
<i>Наглов В., Загороднюк І.</i> Статистический анализ приуроченности видов и структуры сообществ	291–300
<i>Мельниченко Б., Пилипенко Д.</i> Фауна млекопитающих и птиц Федоровского лесничества и его окрестностей	301–308

6. Спогади про Олександра Кондратенко

<i>Кондратенко Л.</i> Мій син	309–311
<i>Дикий І.</i> Володар степу	312–316
<i>Зайцева А.</i> Сонце	317–317
<i>Зізда Ю.</i> Кримські та бузькі зустрічі	318–319
<i>Тимошенко В.</i> Спасибо, Саша!	320–321
<i>Душинова Л.</i> Кафедральні зустрічі	322–323
<i>Ерохіна Н.</i> Умел организовать всех и все	324–324
<i>Форощук П.</i> Все можно пережить, кроме смерти	325–325
<i>Форощук В.</i> Единомышленники	326–329
<i>Загороднюк І.</i> Професіонал	330–334

7. Хроніка та інформація

<i>Загороднюк І., Годлевська О.</i> Бібліографія наукових праць Олександра Кондратенка	335–339
<i>Приходько О., Резнік О.</i> Пам'ятні події та видання, пов'язані з Олександром Кондратенко	340–343
<i>Зізда Ю., Дулицький А., Приходько О.</i> XII Теріологічна школа-семінар «Синантропія ссавців та фауна урбоекосистем»	344–347
Довідки про авторів публікацій	348–349
Подяки	350
Інформація про випуски «Праць Теріологічної школи»	351

Історія однієї людини (передмова упорядника)

*З малих літ йому було не все одно, скільки місяців в році,
які на другий тиждень уроки, де знаходиться Париж...
(з розповіді Людмили Олександрівни Кондратенко)*

Поява у науковому товаристві України Олександра Кондратенка ознаменувала новий період зоологічних досліджень на сході нашої країни загалом. Життя ми всі міряємо подіями. Величні постаті наукових зубрів і авторитет вчителів — щось недосяжне і не наше. Так часом здається. Треба відмовитися від усіх благ життя, працювати днями і ночами, виховати сотні учнів, мати звання професорів і академіків, написати кілограми книжок. Тоді історія вас відмітить. Проте хто цього прагне. Справжнє життя в колі друзів, у здоланні перешкод, створенні свого власного світу, кола спілкування, родинного затишку, цікавих подорожей і вражень. Це наче різні боки одного люстерка, однієї монетки, яку кидає наше життя. Чи може бути все разом, в одній долі? Звісно, що може. Бути сонцем для великого кола друзів, вчителем для школярів і студентів, колегою для професіоналів, сином для мами і тата...

Олександр Кондратенко прожив неповні 30 років. Ми часто із захопленням знайомимося з працями величних попередників, забуваючи, що такі ж високо професійні люди є поряд з нами. Олександр з повагою читав і цитував праці Сомова і Черная, Мигуліна і Зубко, багатьох інших, хто створив базове знання щодо фауни рідного йому краю. Але його власний доробок хіба менший? Хіба неповні 30 років є заборонаю для хоча б попередньо високої оцінки доробку? Годі казати про коло і дух! Важко назвати хоч одного успішного зоолога або краєзнавця, який прагнув би здобути нові знання про східні терени України і обійшовся би без участі Олександра. І як можна було уявити собі успіх Теріологічної школи без його участі? Як організаційний, так і емоційний. А експедиції: у пошуках хохулі, у вивченні кажанів заплави Дінця, у оцінках різноманіття теріофауни степів.

Є про що згадати і що вивчати не одному поколінню. Час енциклопедичних зубрів відходить. Суцільна соціальна і професійна спеціалізація залишають мало місця для таких постатей, якими були Іван Підоплічко, Кость Татаринів, Микола Шарлемань, Микола Щербак, Михайло Воїнственський. В цьому ряду мав бути для всіх (а для нас таким є) і Олександр Кондратенко, якого знали, цінували і поважали багато колег. Тут зібрано всі його теріологічні праці та найбільш вагомні частини дисертації, що так і не було оформлено у вигляді публікацій. Спогади колег мають на меті показати, як і за яких умов формувалися і реалізувалися високі людські і професійні якості звичайної людини. Нашого друга.

Якого тепер немає з нами... Є лише відчуття пережитого щастя знати таку людину. Тут вміщено не тільки наукові праці, але й спогади різних людей: мами, Людмили Олександрівни, з якою Олександр радився про все; Лариси Душинової, з якою Саша прийшов на кафедру одночасно і працював пліч-о-пліч останні два роки, Ані Зайцевої, яку він опікав на всіх теріологічних школах, Юлії Зізда, з якою разом «вигягав» всі складні оргкомітетівські задачі на двох останніх Школах, Володимира Тимошенкова, який проклав перші теріологічні стежки у Луганському заповіднику і якими у подальшому неодноразово ходив Саша та всі ми.

Щиро дякую усім колегам за допомогу в упорядкуванні цього випуску Праць школи.

Ігор Загороднюк